

***Yhteenveto luovuusstrategian valmistelutyöryhmän ehdotuksesta
(Luovuuskertomus)
annetuista kommentteista***

Anna Kanerva, Cupore/Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätö

14.5.2004

Taustaa

Pääministeri Vanhasen hallituksen ohjelman mukaan hallituskauden aikana laaditaan koko maan kattava luovuusstrategia. Hallitusohjelmassa tavoite on kirjattu kulttuuripoliittikkaa käsittelevään lukuun ja strategian valmistelu on aloitettu opetusministeriössä. Ministeriön viime syksynä asettaman luovuusstrategian valmistelutapaa pohtineen työryhmän mietintö luovutettiin toimeksiantajalle Luovuuskertomuksena helmikuussa 2004.

Luovuuskertomuksessa luovuus ja edellytysten luominen sen toteutumiselle nähdään merkittävinä tekijöinä yksilöiden, yhteisöjen sekä yhteiskunnan hyvinvoinnin ja menestyksen turvaamisessa. Luovuusstrategian tarkoituksena työryhmä pitää yhteiskunnan eri toimijoiden huomion kiinnittämistä luovuuden kasvavaan merkitykseen tästä näkökulmasta. Työssään työryhmä on korostanut luovuuden monipuolisuutta: luovuus liittyy tieteen, taiteen ja kulttuurin ohella mm. arkeen, sosiaaliseen toimintaan, kasvatukseen, koulutukseen, työhön, työyhteisöihin sekä yritystoimintaan. Strategia tulee työryhmän mukaan myös laatia tämä monimuotoisuus huomioon ottaen, ts. strategiatyö on siten inklusiivinen prosessi, joka toteutetaan julkisen vallan, kansalaisyhteiskunnan ja elinkeinoelämän välisessä yhteistyössä, olemassa olevat luovuuteen

liittyvät aktiviteetit huomioon ottaen. Työryhmä pitää tärkeänä strategiatyön toteuttamista itsessään luovana prosessina.

Luovuuskertomuksessa ehdotetaan strategiatyön aloittamista kartoittamalla jo olemassa olevia luovuusaktiviteetteja ja integroimalla ne löyhästi osaksi strategiaprosessia, sekä käynnistämällä esiselvityksiä aiheista jotka ovat työryhmän mukaan jääneet luovuuden edistämisen ”sokeiksi pisteiksi”. Valmistelevalle työryhmälle ehdotetaan, että strategian työstäminen toteutetaan useampi -, esimerkiksi kolmivaiheisena prosessina ilman sitovia organisatorisia rakenteita. Prosessin kuluessa sen tavoitteita ja lähtökohtia voidaan tarkastaa tarpeen mukaan uudelleen. Luovuuskertomuksessa esitetyn ehdotuksen mukaan opetusministeriö nimittää työryhmän strategian toteuttamisvaiheen ensimmäisten aloitteiden tekijäksi ja tarvittaessa toimenpiteiden käynnistäjäksi. Nimitetty työryhmä tekee lisäksi ehdotuksen strategian toisen vaiheen toteuttamisen tavoista.

Lausunnot

Luovuuskertomuksen valmistuttua opetusministeriö on jatkanut strategiatyön pohjustavaa valmistelua lähettämällä työn tiedoksi ja kommentoitavaksi noin 250 eri taholle. Edustettuina olivat julkinen hallinto, kansalaisyhteiskunta sekä elinkeinoelämä. Näistä osa on ollut elimellisesti mukana monissa viime aikoina Suomessa käynnissä olleissa, luovuusstrategiaa edeltäneissä ja siihen kytkeytyvissä luovuuteen liittyvissä hankkeissa, ohjelmatyössä ja keskusteluprosesseissa (esim. Sitran Suomi 2015, TAO, luovuuspartio). Lausunnot pyydettiin palauttamaan 31.3.2004 mennessä, mutta lausuntokierrosta jatkettiin osin huhtikuun puolelle toimijoiden pyynnöstä. Tämänkin jälkeen opetusministeriöön on saapunut yksittäisiä lausuntoja.

Lausuntoja saapui laajasti muun muassa muilta ministeriöiltä, koulutusorganisaatioilta, asiantuntijaelimiltä ja tutkimuslaitoksilta, yhdistyksiltä, maakunnista sekä yksityisiltä henkilöiltä, yhteensä 75 kappaletta. Lausunnon antajista vajaan puolen voi katsoa edustavan kulttuurin ja taiteen alaa; painotus mikä selittyy osaksi sillä, että myös organisaatioissa jotka toimivat muillakin aloilla (esimerkiksi maakuntien liitot, ammattikorkeakoulut, kaupungit), lausunnon ovat valmistelleet usein juuri kulttuuriasioista vastaavat henkilöt, ja pääosin kulttuurin näkökulmasta. Taiteen substanssiin (mm. taidetoimikunnat, taiteilijajärjestöt) kulttuuritoimijoista kuuluu vastaavasti noin puolet. Kulttuurin jälkeen eniten lausuntoja on tullut elinkeinoelämän edustajilta sekä tiedeyhteisöltä ja koulutusorganisaatioilta (tarkasteltuna yhdessä); kummaltakin ryhmältä noin viidesosa lausunnoista. Erilaisia yhdistyksiä ja järjestöjä lausunnon antajista on vajaa 20 kappaletta

ja näistä valtaosa kuuluu kulttuurin ja taiteen kentälle. Pääkaupunkiseudun ulkopuolella lausunnon antajista toimii kolmasosa. Mukana on kuitenkin myös organisaatioita, yhdistysten kattojärjestöjä tms., joiden toiminnan alue on valtakunnallinen keskuspaikan sijaitessa pääkaupunkiseudulla.

Lausunnot peilaavat hyvin kommentoijien monitaustaisuutta ja siten tietysti koko kommenttikierroksen mielekkyyttä: kommentoijat keskustelevat luovuudesta nimenomaan oman asiantuntemuksensa kautta. On mielenkiintoista huomata monien lausuntojen rakentuvan pitkälti Luovuuskertomusta peilaavasti ja sen kanssa kommunikoiden: luovuuden merkityksestä, toteutumisen tavoista ja ehdoista keskustellaan sekä yleisellä tasolla vahvistaen että teemaa oman toiminnan pohjalta eteenpäin kehittäen ja tarkentaen. Lausuntojen varsinaiset ehdotukset koskevat siten ennen kaikkea tärkeäksi koettuja sokeita pisteitä sekä strategiatyön valmistelutapaa. Lausunnot myös vahvistavat edelleen sen Luovuuskertomuksessakin esiin nostetun seikan, että luovuutta ja sen toteutumisen edellytyksiä tuetaan suomalaisessa yhteiskunnassa ja organisaatioiden arjessa jomonin eri tavoin, vaikka sitä ei useinkaan tehdä nimenomaan luovuuden edistämisenä.

Seuraavassa kootaan yhteen kommentteja vastaanotetuista lausunnoista niiden sisältöä heijastaen. Lausuntoja ja niissä esitettyjä mielipiteitä ei seuraavassa yksilöidä tai lasketa, vaan niistä puhutaan yleisemmin ja kokonaisuutena. Näin on tehtävä lausuntojen tulkitsevan, keskustelevan, yleisen, ja siksi tendenssinomaisen luonteen vuoksi – tekemättä lausunnoille tahatonta vääryyttä, niitä on varsin vaikea erotella esimerkiksi selkeisiin ”mielipideleireihin”. Luovuuden edistäminen ei ole joko –tai vaan sekä että.

Aluksi käydään lyhyesti läpi suhtautumista Luovuuskertomuksen laajoihin linjoihin, strategiatyön tavoitteisiin ja sen merkitykseen, minkä jälkeen siirrytään tarkastelemaan lausuntojen käsitystä luovuuden käsitteestä ja kyseessä olevan strategiatyön paikantamisesta. Samassa yhteydessä listataan esiin nostettuja sokeita pisteitä. Sen jälkeen siirrytään varsinaiseen ehdotukseen strategiatyön toimeksiannosta. Koonti vastaa siis sekin jotakuinkin Luovuuskertomuksen kaavaa, mutta kuten luovuudesta on vaikea keskustella suoraviivaisesti ja järjestelmällisesti, samoja asioita tulee vastata useammin kuin kerran. Lopuksi vielä kootaan lyhyesti yhteen kommentteissa esiin nousseita keskeisimpiä teemoja ja kysymyksiä, jotka lausuntojen mukaan vaativat strategian työstäjiltä kannanottoa. Näihin teemoihin viitataan laajalti toki jo tekstissäkin. Liitteenä koonnissa on mukana lista lausunnoissa mainituista, strategiatyöhön liittyvistä hankkeista ja aktiviteeteista sekä koonti yhteyshenkilöistä ja ehdotuksista nimitettävän työryhmän jäseniksi taustaorganisaatioineen.

Yleistä Luovuuskertomuksesta, sen tavoitteista ja strategiatyön merkityksestä

Yleinen näkemys Luovuuskertomuksesta lausuntojen perusteella on hyvin positiivinen. Työn kertomusmuoto ja sen poikkeaminen työryhmien tavanomaisesta mietintökaavasta saavat runsaasti kiitosta. Työn muodon ja tekotavan katsotaan vastaavan hyvin käsiteltävänä olevaa, laajaa ja moniaineksista, hallinnon käsiteltäväksi poikkeuksellista, aihetta. Itse asiassa Luovuuskertomus on inspiroinut useampaa kommentoijaakin kirjoittamaan lausuntonsa tavanomaisesta poikkeavalla tavalla ja luovien, toisin tekemisen tapojen nähdään käynnistyneen välittömästi.

Muodon ohella positiivista huomiota ehdotuksessa saa myös luovuuden käsittelytapa sen yleisemmällä tasolla: kommenteissa kiitellään etenkin valmistelevan työryhmän näkemystä luovuuden moniaineksisuudesta ja monipuolisuudesta ja niissä yhdytään vahvasti näkemykseen, jonka mukaan luovuus kattaa kaikki elämänalat ja on elintärkeä osa sekä yksilöiden että yhteisöjen jokapäiväistä arkea. Tästä näkökulmasta strategiatyön ehdotetun toimeksiannon tavoite luovuuden merkityksen näkyväksi tekemisestä yhteiskunnan eri toimijoiden parissa nähdään tärkeänä.

Samoin yhtä mieltä kommenteissa ollaan luovuuden merkityksestä hyvinvoinnin luojana ja kansallisen kilpailukyvyyn turvaajana. Luovuusstrategiahankkeen visio itseään luovasti toteuttavien yksilöiden, innovatiivisten ja kannustavien yhteisöjen sekä menestyvien yritysten Suomesta koetaan keskeiseksi. Monissa lausunnoissa kertomuksen nähdään myös kuvaavan oivallisesti meneillään olevia kansallisia sekä kansainvälisiä muutoksia ja tendenssejä. Luovuuden ajankohtaisuutta ja kansainvälistä kiinnostusta korostetaan edelleen monissa lausunnoissa ja niiden pohjalta on selvää, että luovuuskeskustelua seurataan maassa laajalti; esimerkiksi keväällä ilmestyneeseen Floridan ja Tinaglin (*Europe in a Creative Age*, 2004) raporttiin viitataan useamman kerran.

Jos kohta Luovuuskertomuksen laaja-alainen näkemys luovuudesta ja sen assosiatiivinen lähestymistapa saavat kiitosta, pidetään joissakin lausunnoissa ehdotusta ja sen tapaa käsitellä luovuuden käsitettä sekä kokonaisuutena että luovuuden suureen painoarvoon nähden myös liian kevyenä, jäsentymättömänä ja epäanalyttisenä. Tehtäväksi annon on katsottu osin kärsineen hallitusohjelman yleisluontoisuudesta ja ehdotuksen toimenpidesuosituksineen katsotaan jäävän sellaisenaan liian yleiselle tasolle. Nämä näkemykset kertonevat ennen kaikkea niistä suurista

odotuksista, jotka koko luovuusstrategiatyölle seurauksineen on asetettu. Tehtävä todetaan yksimielisesti haasteelliseksi, mutta käytännössä yhtä yksimielisesti kommentoijat toteavat olevansa haasteesta kiinnostuneita sekä valmiita yhteistyöhön.

Koko maan kattava strategiatyö nähdään lausunnoissa suomalaiselle yhteiskunnalle välttämättömänä ja tarpeellisena, vaikka tehtävä tunnustetaan erityisen vaikeaksi valtiiovallan ohjata. Lausuntojen perusteella on selvää, että luovuuden merkityksestä yhteiskunnalle ja yksilöille ollaan ja on helppo olla yhtä mieltä. Varsinaisen strategiatyön asemasta, merkityksestä, toteuttajista sekä toteutumisen mahdollisuuksista löytyy lausunnoissa sen sijaan useammanlaisia näkemyksiä. Erityisenä haasteena työssä nähdään koko maan kattavuuden sekä riittävän laaja-alaisuuden, mahdollisimman monien elämän alojen huomioon ottamisen, varmistaminen konkreettisilla toimenpiteillä.

Luovuuden käsite ja viitekehyksiä

Luovuuden olemus

Kuten yllä mainittiin, saavat monien signaaleiden huomioiminen sekä käsitys luovuudesta kaikille ja arkielämään kuuluvana tekijänä lausunnoissa varauksettoman positiivisen vastaanoton. Varsin vahvana huomiona esiin nouseekin näkemys siitä, ettei luovuutta saa liiaksi lokeroida strategiatyölläkään tai, ”käsitetä ei saa syleillä kuoliaaksi” monen muun samaan tapaan tiettyinä aikoina yhteiskunnassa keskeiseksi nousseen käsitteen lailla. Luovuuden kannalta Luovuuskertomuksen parhaana antina pidetään yleisesti ymmärrystä vapauden ja tehokkuuden välisen jännitteen säätelyn keskeisyydestä sekä siihen reagoimisen tarpeesta.

Kommenteissa luovuuden edellytyksistä ja käsitteestä keskustellaan laajalti. Luovuuden toteutumisen edellytyksinä lausunnoissa mainitaan muun muassa ihmisyyden ja ihmisarvoisen elämän mahdollisuuksien turvaaminen, jatkuvuus ja sukupolvien välinen yhteistyö, suvaitsevaisuus ihmisten sekä toimintatapojen erilaisuudelle ja monimuotoisuudelle sekä mahdollisuus kokeilla ja erehtyä. Työryhmänkin tärkeäksi toteama luovuuden esteiden tunnistaminen ja niiden poistaminen nähdään strategiatyössä keskeisenä. Yleisesti ottaen suurimpana esteenä luovuudelle ja sen kehittymiselle kaikilla aloilla pidetään luotuneita, ahdasmielisiä asenteita. Arvomaailman kysymykset nostetaan lausunnoissa usein esiin: yhteiskunnan kovat arvot estävät tehokkaimmin luovuuden toteutumisen. Oleellisena luovuuden ymmärtämisessä nähdäänkin se, miten luovuus peilautuu yhteiskunnan ja sen eri osa-alueiden vaatimuksiin tietyssä ajassa. Luovuuden esteiden

tarkastelemisen nähdään suuntaavan strategiaa sen oikeisiin kohteisiin. Toisaalta joissakin lausunnoissa esiintyy myös erilainen painotus: esteiden havaitsemisen sijaan tulisi keskittyä ennen kaikkea luovuuden toteutumisen mahdollisuuksien tarkastelemiseen ja niiden kehittämiseen.

Suhde luovuuden yksilöllisiin ja yhteisöllisiin aspekteihin nousee selvästi esiin lausuntojen luovuuuspohdintoissa. Yleisesti luovuuden ymmärtämistä yksilölähtöisenä pidetään tärkeänä, mutta kertomusta moititaan myös liiasta yksilökeskeisyydestä. Niin oleellista kuin jokaisen perustava oikeus ja kyky luovuuteen onkin, nähdään luovuutta syntyvän ennen kaikkea yksilön suhteesta yhteisöön. Strategiatyössä tulisikin lausuntojen perusteella korostaa yhteisöllisyyden merkitystä ja pohtia luovuutta yksilöiden, yhteisöjen ja organisaatioiden/instituutioiden jatkumolla sekä niiden välisissä suhteissa. Tästä näkökulmasta kommentoissa tärkeinä arkielämän yhteisöinä ja ympäristöinä nousevat esiin erityisesti koulut sekä työyhteisöt.

Luovuuden viitekehys strategiatyössä

Lausunnoissa nousee selvästi esiin tasapainotteleminen luovuuden määrittämisen vaikeuden ja strategiatyön tavoitteellisuuden välillä. Monipuolisuuden positiivisuuden vastapainona osassa lausuntoja koetaan luovuuden käsitteen jäävän kertomuksessa liian abstraktiksi ja käsittelytavan pysyttelevän pinnallisella tasolla. Puutteena nähdään juuri luovuuden käsitteen tarkempi määrittämättä jättäminen ja siten analyttisen kehikon sekä selkeiden päämäärien pohjalta asetettujen tavoitteiden puuttuminen. Mitä luovuudella tässä yhteydessä tarkoitetaan, minkälaista luovuutta ja millä elämäntilalla sitä pyritään edistämään, toisin sanoen mitä luovuuksstrategiatyö käytännössä tarkoittaa ja mihin sillä tähdätään?

Luovuuskertomukselta ja siten luovuuksstrategialta toivotaan siis jo tässä vaiheessa konkreettisia ehdotuksia sekä selkeämpää suuntaa siitä, mihin osa-alueisiin tullaan keskittymään. Strategian toimeksiantoa valmisteleavan työn suhde siinä ehdotettuun varsinaisen strategiaproessin vaiheistukseen on ehkä jäänyt osin epäselväksi ja lausunnoissa koetaan, että vastuu tärkeimmistä päätöksistä siirretään nyt ensimmäisen vaiheen työryhmän ratkaistavaksi. Niissäkin lausunnoissa, joissa kertomuksen katsotaan antavan sellaisenaan hyvän pohjan strategian kehittämiseksi, huomiota on haluttu kiinnittää strategiatyön tavoitteellisuuden merkitykseen ja sen kytkentään konkreettiseen ohjelmaperustaiseen työskentelyyn. Moninaisuuden rajaaminen nähdään välttämättömänä, sillä muuten strategian ehdotukset jäävät liian yleisiksi ja merkityksiltään vähäisiksi.

Missä viitekehyksessä luovuudesta puhutaan? Suhteessa mihin elämän- ja/tai hallinnon- ja/tai toimialaan, kansainvälisesti, valtakunnallisesti, alueellisesti, paikallisesti luovuutta tarkastellaan? Kun lausunnoissa pohditaan, minkälaista luovuutta koko maan kattavalla strategialla tulisi edistää, eräänä keskeisempänä kysymyksenä nähdään näkökulmien painottuminen strategiaa valmistelevan ministeriön oman toimialan sekä muiden elämäntilanteiden välillä. Näkemys asiasta jakautuu karkeasti ottaen kahteen: toisaalta lausunnoissa epäillään kulttuuri – ja taidenäkökulman painottuvan esimerkiksi tieteen ja elinkeinoelämän kustannuksella ja toisaalta koetaan, ettei taiteen ja kulttuurin yhteiskunnalliseen merkitykseen kiinnitetä riittävästi huomiota. Karkeasti sikäli, etteivät monetkaan toimijat pohdin asiaa joko-tai -asetteluna lainkaan.

Ottamatta kantaa Luovuuskertomuksen sisältöön, kulttuurin ja taiteen korostuminen selittyy tietysti pitkälti siksi, että strategiaa valmistelee juuri opetusministeriö (ja tässä tapauksessa työ näyttäytyy nimenomaan kulttuuri-, liikunta – ja nuorisopolitiikan osaston tehtävänä) ja hallitusohjelmassa merkintä luovuusstrategiasta paikantuu kulttuuripolitiikkaa käsittelevään lukuun. Tämä kytkentä mielikuvien syntymisessä myönnetään suoraan lausunnoissakin. Myös Luovuuskertomuksen yhtyminen nimenomaan taide – ja taiteilijapoliittisessa ohjelmassa (TAO) esitettyyn visioon luovasta hyvinvointiyhteiskunnasta vaikuttaa tähän suuntaan, samoin kulttuuri – ja taidepoliittisen ohjelmatyön painottuminen mainituissa, meneillään olevissa luovuusaktiviteeteissa.

Toisaalta juuri viittaukset taide – ja kulttuuripolitiikan viimeaikaiseen ohjelmatyöhön ensisijaisena väylänä niiden alaan kuuluvien luovuuskysymysten edistämiseksi herättävät toisissa kommentoijissa huolta esimerkiksi taiteen ja kulttuurin arkisen roolin riittämättömästi huomioivina seikkoina. Voidaan siis sanoa, että opetusministeriön toimialaan nähden ja perinteisistä luovuusaloista vastaavan ministeriön työnä kertomuksen katsotaan toisaalta korostavan liikaa kulttuuriin ja taiteeseen liittyviä asioita, tai toisaalta korostavan niitä, ja vaikkapa tiedettä, juuri siksi liian vähän. Kuitenkin lausunnoissa on tunnustettu työryhmän pyrkimys laaja-alaiseen strategiaan ja vain parissa lausunnossa nähdään, että Luovuuskertomuksen pohjalta strategiasta näyttäisi tulevan nimenomaan opetusministeriön strategia.

Luontevaa on, että keskeisimpinä tekijöinä luovuuden edistämiseksi näyttäytyvät omaan toimialaan liittyvät kysymykset ja lausunnon antajien taustat huomioiden niissä korostuvat määrällisesti kulttuurin, koulutuksen ja elinkeinoelämän näkökulmat. Tämä ei kuitenkaan välttämättä tarkoita, että muut toimialat suljettaisiin tällä käsittelytavalla pois strategiastyöstä, tai että ne eivät voisi esiintyä merkityksissä rinnakkain. Pelkästään tästä näkökulmasta onkin osin vaikea vetää

johtopäätöksiä siitä, mihin suuntaan kommentoijat strategiatyötä kokonaisuutena haluavat viedä, sillä kuten on jo mainittu, lausunnoissa korostuvat luovuuden monipuolisuus ja eri toimijoiden sekä toimialojen yhteistyöstä syntyvät impulssit luovuuden edistämässä.

Toisaalta strategiatyön moninaisuudessa on helpompi yhtyä sen ”olemuksen”, yllä mainittuihin käsitteeseen yleisesti kuuluvien lähestymistapojen kautta. Kysymys keskittymisestä on joka tapauksessa merkittävä ja suhteessa luovuuden kaltaiseen kaiken läpäisevään käsitteeseen suunnan valinta näyttäytyy lausunnoissa pitkälti myös arvovalintana. Valitaanko jokin alue tai toimiala johtotähdeksi, vai pyritäänkö jatkamaan laajalla rintamalla, epämääräisyyden riskit tiedostaen? Kyseessä on myös, minkälaisen yhteiskunnallisen merkityksen strategiatyö ja sen tulokset saavat. Muutamista lausunnoista on luettavissa ajatus siitä, riittääkö ministeriön ja sen toimialan painoarvo, tai onko hanke alimitoitettu koko maan kattavaksi strategiaprosessiksi. Tällöin opetusministeriön strategia voisi olla yksi - ja tärkeä – osa koko maan kattavaa luovuusstrategiaa. Valtakunnallisen strategian näkyväksi johtohahmoksi ehdotetaan eräässä lausunnossa edustajaa valtionhallinnon tai elinkeinoelämän huipulta.

Edelliseen liittyvänä tarkemman paikantamisen paikkana lausunnoissa koetaan myös strategiatyön suhde muuhun monilla aloilla meneillään olevaan ja ajankohtaiseen ohjelma – ja strategiatyöhön sekä aktiviteetteihin. Mitä osaa tai paikkaa nyt käsillä oleva strategiatyö tarkemmin täyttää? Tätä tarkentamista toivotaan lausunnoissa useimmin kulttuuritoimijoiden osalta ja nimenomaan siksi, että kentällä on ollut viime vuosina käynnissä aktiivinen ohjelmatyö. Myös muiden toimijoiden lausunnoissa kuitenkin pohditaan, miten käynnissä olevien luovuuteen liittyvien aktiviteettien tuottamat signaalit tulkitaan ja hyödynnetään. Tässä mielessä Luovuuskertomuksen listaus nähdyistä pisteistä ei vielä näytä riittävän kaikille kommentoijille; suhde ympäröiviin aktiviteetteihin vaikuttaa oleellisesti siihen, mihin asioihin ja mistä näkökulmasta tullaan keskittymään ja kuinka koko maan kattavuus tullaan varmistamaan. Kytkeytymisessä hankkeisiin toivotaan myös mainittua laajempaa näkökulmaa varsinaisten luovuustoimien ulkopuolelle, esimerkkinä vaikkapa terveydenhuollon ja sosiaalihuollon kehittämishankkeet.

Alueellisen näkökulman huomioiminen Luovuuskertomuksessa saa lausunnoissa paljon kiitosta, mutta luovuuden tärkeyttä aluekehitystyössä halutaan korostaa niissä myös edelleen. Luovuuden ja strategiatyön paremman toteutumisen mahdollistaminen näyttää monin paikoin ennen kaikkea paikallisena ja paikallistettuna prosessina. Luovuusstrategia on suomalainen strategia, mutta joissakin kommentoijissa työryhmän lähtökohdat luovuustyöhön näyttävät liian Suomi-

keskeisenä. Vaikka teeman kansainvälinen ajankohtaisuus kertomuksessa tunnustetaan, puutteena nähdään kansainvälisten vastaavien strategioiden ja ohjelmien sekä niiden luovuuskäsitysten ja lähtökohtien huomioimatta jättäminen.

Sokeat pisteet ja tärkeät osa-alueet

Tiivistettynä lausuntojen ja kommentojien taustan perusteella voi keskeisiksi toimialueiksi, joilla luovuutta tulisi edistää, nähdä laajasti ymmärrettynä seuraavat alat: kulttuuri ja taide, tiede, kasvatusta ja koulutus, elinkeinoelämä ja kilpailukyky, työ ja työyhteisöt, sosiaali – ja perhepolitiikka. Kyseessä on siis strategian tavoitteiden mukaisesti koko elämän kirjo. Tavallisimmin alueista keskustellaan lausunnoissa Luovuuskertomuksen tapaan varsin yleisellä tasolla – tapaan elinkeinoelämä ja kilpailukyky, kasvatusta ja koulutus tulisi nostaa keskiöön jne. Erityisesti kulttuurin ja taiteen roolista strategiatyössä keskusteltaessa korostetaan ennen kaikkea sen yleistä ja yhteiskunnallista merkitystä sekä kulttuuritoimijoiden itsensä että muiden lausunnoissa. Kulttuurin kenttä on sinänsä itsessään – luovuuden tapaan – erityisen monimuotoinen ja myös hajanainen, mikä tekee tämän ymmärrettäväksi. Konkreettisia ehdotuksia lausunnoissa eniten kohdistetaan ehkä helpommin myös luovuuden viitekehyksessä konkretisoitavien koulutuksen ja elinkeinoelämän aloille.

Varsinaiset sokeat pisteet voivat lausunnoissa olla pikemminkin huomiota joidenkin alojen liian vähäisestä esiin pääsystä Luovuuskertomuksessa tai jo varsin konkreettisia ehdotuksia (sellaisenaan selvitysaiheiksi sopivia) lähestymistavoiksi. Sokeiksi pisteiksi nostetaan myös luovuuden olemukseen liittyviä ehdotuksia. Luovuuskertomuksessa listattuja sokeita pisteitä pidetään useimmissa lausunnoissa hyvin keskeisinä, vaikkakin joissain lausunnoissa enemmän ”avaamista” vaativina. Keskeisten pisteiden vahvuudesta ja heikkoudesta, näkyvyydestä ja näkymättömyydestä ollaan työryhmän kanssa kuitenkin myös eri mieltä ja niiden suhteita pohditaan. Eräissä lausunnoissa monet sokeista pisteistä nähdään paikallisella, pienellä tasolla jo monin tavoin huomioiduksi, mutta valtakunnallisesti huomiotta jääneiksi. Valtakunnallisesti nähdyt pisteet voivat vastaavasti olla tekijöidensä mielestä jo vahvasti esillä, mutta muiden mielestä ne voivat olla sitä vain heikosti. Tarkoittaako nähdyksi pisteeksi nimeäminen luovuustyön keskiöstä syrjäytymistä, ”oman onnen nojaan” jättämistä (tähän viitattiin myös yllä kulttuuripoliittisen ohjelmatyöhön liittyen)? Eräissä lausunnoissa kehoitetaan asettamaan tässä vaiheessa kaikki aktiviteetit vielä lähtökohtaisesti samalle viivalle – uutta syntyy myös nähtyjen ja sokeiden pisteiden kohtaamisista ja yhdistämisestä.

Luovuuteen yleensä liittyvät, arkielämään ankkuroituvat teemat - arkielämä, yksilö-yhteisö –kehys, moninaisuus, luovuuden esteet - kulkevat yleisesti lausuntojen läpi kommentoijien alasta riippumatta. Ne voivat olla toiminta-alueita itsessään, mutta samalla osa kaikkien toimi – ja elämäntilanteiden todellisuutta. Suurin yksimielisyys lausuntojen perusteella vallitsee lasten ja nuorten luovuuden edellytysten sekä ylipäänsä kasvatuksen ja koulutuksen (sen kaikilla tasoilla lastentarhasta yliopistoon) merkityksestä monipuolisen luovuuden mahdollistajana yhtäläillä ihmisten arjessa kuin pidemmällä tähtäimellä esimerkiksi elinkeinoelämän innovaatioiden synnyttäjinä. Luovuusstrategia nimetään jopa ”oppimisen ja kasvatuksen perusväyläksi”. Varsin samaa mieltä lausunnoissa ollaan koulutuksen ja koulutusorganisaatioiden ohella luovuuden tarkastelemisesta tärkeydestä myös muissa arjen yhteisöissä ja toimintaympäristöissä, ja varsinkin suhteessa työyhteisöjen kehittämiseen, organisaatioiden sisäiseen kulttuuriin sekä johtamiseen. Näkökulma luovuuteen eri aloilla on useimmissa lausunnoissa kokonaisvaltainen, kattaen jatkumon esimerkiksi taidekasvatuksesta taiteilijoihin tai lasten luovuudesta yritysten tutkimus – ja kehitystoimintaan. Lausuntojen viesti on siten selvä: myös strategiatyössä tulisi ottaa tämä ”systemisyys” ja ihmisen koko elämäkaari lähestymistavassaan huomioon.

Lisäksi lausunnoissa nostetaan monin paikoin esiin sekä arvona että käytäntönä erilaisuuden (etnisyys, ikä, gender, tausta, alueellisuus jne.), moninaisuuden ja suvaitsevaisuuden keskeisyys sekä toimijoissa että toimintatavoissa. Erilaisuuden hyväksyminen korostuu luovuuden toteutumisen edellytyksenä nimenomaan suomalaisessa yhteiskunnassa, mikä on todettu tuoreessa eurooppalaisessa vertailussakin (alussa mainittu Floridan ja Tinaglin raportti, 2004). Yhdessä lausunnossa ehdotetaan monimuotoisuuden ottamista mukaan strategiatyöhön läpäisyperiaatteella, jossa kaikkia hankkeita, toimenpiteitä jne. arvioitaisiin tästä näkökulmasta. Kyse on lausuntojen mukaan tällöin esimerkiksi kulttuuristen ilmaisujen moninaisuuden turvaamisesta, toimijoiden ja toimintatapojen erilaisuudesta ja erilaisuuden arvostamisesta yrityksissä ja työpaikoilla, suvaitsevaisuuskasvatuksesta jne.

Seuraavassa on lausuntojen pohjalta ehdotuksia sokeiksi pisteiksi ja tärkeiksi teemoiksi. Mukana on sekä yleisiä, eri toimialoja ylittäviä teemoja että tiettyyn alaan sitoutuneita ehdotuksia. Ehdotukset on koottu suoraan lausunnoista, mutta tarpeen vaatiessa kirjoitusasua tms. muokaten. Listassa on tehty sisällöllistä yhdistämistä samankaltaisten, samoihin ilmiöihin ja teemoihin liittyvien ehdotusten suhteen (jotta samaa ei sanota eri sanoin kovin usein); silti päällekkäisyyksiäkin osin löytyy.

Yleiset, läpikäyvät teemat

Erilaisuus, moninaisuus

- erilaisuus sokeaksi pisteeksi läpäisyperiaatteella, jonka kautta tarkastellaan kaikkia aktiviteetteja ja hankkeita
- erilaisuuden kohtaaminen, ylittäminen ja yhdistäminen
- kulttuuristen ilmausten monimuotoisuuden turvaaminen

Työyhteisöt

- johtajien luovuus
- luovuuden ohjaaminen, kannustaminen ja (tarvittaessa) rajaaminen työelämässä
-

Luovat ympäristöt, paikallisuus, alueellisuus

- luovusystävällisten ympäristöjen kehittäminen sosiaalisen pääoman ja elinikäisen oppimisen näkökulmasta
- luovuus alueiden kehitys- ja menestystekijänä
- paikallisten verkostojen kehittäminen ja tukeminen
- kaupunkiympäristön kehittäminen luovuuden, dialogisuuden ja yhteisöllisyyden haasteena
- rakennettujen tilojen, elin – ja toimintaympäristöjen laadun kartoittaminen ja parantaminen
- julkinen tunnustus arjen ympäristön luoville ratkaisuille

Luovuuden esteet

- institutionaalisten esteiden kartoittaminen
- missä määrin suomalaisen yhteiskunnan rakenteet ja toimintatavat edistävät tai estävät luovuutta verrattuna muihin maihin?

Yhteistyö/kohtaamiset

- taiteen ja taiteilijoiden ja muun yhteiskunnan hallitun kohtaamisen edistäminen
- tieteiden ja taiteiden välisen yhteistyön syventäminen ja raja-aitojen purkaminen
- teknologian ja eri tieteiden rajoilla kehittyvät sovellukset
- yhteistyön kehittäminen niiden alojen välillä, jotka eivät ole olleet aiemmin juuri yhteistoiminnassa

- kulttuuri – ja taidelähtöiset kehitysmenetelmät ja lähestymistavat eri sektoreilla (esim. sosiaali – ja terveystoimi)

Alakohtaiset ehdotukset

Elinkeinoelämä ja innovaatiot

- tekijänoikeuskysymykset
- luovien ideoiden edelleen kehittämisen rakenteet (rahoitus, hautomot)
- innovaatioita synnyttävien koulutus – ja tutkimusympäristöjen olemus ja johtaminen
- palkitsemisjärjestelmät luovuuden edistämiseksi
- kilpailukykytekijät: verotus, yrittäjäyys
- kansallisen innovaatiojärjestelmän tarkasteleminen kokonaisuutena
- keksijöiden asema

Koulutus ja tutkimus

- koulutuspoliittinen suunnittelu - ja ohjelmatyö: luovuuden opetus kaikilla kouluasteilla
- koulujen luovien aineiden opetuksen kehittäminen
- koulujen luovuus: mikä on koulujen tehtävä lasten ja nuorten innovaatioiden edistäjänä, minkälaisia vaatimuksia luovuuden edistäminen asettaa kouluille
- kaikkien kouluasteiden ja elinkeinoelämän välisen yhteistyön lisääminen
- arvomaailman muutokset ja niihin vaikuttaminen kasvatuksen ja koulutuksen kautta
- koulutus – ja oppimisympäristöjen ja opettajuuden tarkastelu
- koulujen johtamisen vaikutus luovuuteen
- koulujen rakenteiden vaikutus oppimisen laadullisiin tuloksiin ja opettajien ja oppilaiden hyvinvointiin
- poikkitieteellisten tutkimus – ja koulutusohjelmien kehittäminen yliopistoihin ja ammattikorkeakouluihin
- perustutkimuksen edellytysten tukeminen

Taiteellinen luovuus

- luovan työn tekijän oikeuksien tunnistaminen
- taiteen perusopetuksen kehittäminen
- taiteilijoiden ammatillisen täydennyskoulutuksen kehittäminen ja resursointi erityisesti tuotannollisesta näkökulmasta

- taiteilijoiden työskentely – ja toimeentuloedellytysten parantaminen

Ehdotus Luovuusstrategiatyöstä

Prosession

Lausunnoissa tunnustetaan valtionhallinnon haasteellinen asema luovuuden tukemisessa, sekä suhteessa luovuuden käsitteen tavoittamattomuuteen että prosessin maan kattavuuteen. Niissä kommenteissa, joissa tätä asemaa pohditaan pidemmälle, korostetaan herkkyyttä ympäröiville, heikoillekin signaaleille autoritäärisen ohjauksen sijaan - viranomaisten katsotaan voivan korkeintaan edistää olosuhteita, joissa luovuus saa mahdollisuuden. Valtionhallinnon luovuusstrategiatyön tulisi olla ennen kaikkea kokemusten, tiedon ja osaamisen ennakkoluulotonta kokoamista sekä ajatusten ja näkökulmien eteenpäin viemistä. Jatkuvaa tavoitteisiin palaamisen ja niiden tarkastamisen prosessia – prosessionia – pidetään luovuuden käsitteen kompleksisuuden kannalta tärkeänä periaatteena.

Toimeksianto – mitä on luovuusstrategiatyö

Työryhmän ehdottama toimeksianto, olemassa olevien luovuuteen liittyvien aktiviteettien tunnistaminen, aloitteiden tekeminen ja uusien prosessien käynnistäminen osana strategiaprosessia nähdään hyvinä tapoina käynnistää haastava työ. Tiedon ja osaamisen kokoamista korostavasta näkökulmasta ei ole yllätys, että lausunnoissa toimenpiteistä tuetaan erityisesti olemassa olevien hankkeiden tunnistamisen sekä yhteydenpidon roolia keskeisempänä osana työskentelyä. Toimeksiannon tarkoituksen, ts. luovuuden näkyväksi tekemisen kannalta hyvää yhteistyötä median kanssa pidetään välttämättömänä.

Käsityksiä luovuusstrategiatyön olemuksesta, tarkoituksesta ja lopputulemasta on lausuntojen perusteella syntynyt useampia. Joissakin lausunnoissa strategialta odotetaan yleisesti ns. ”tässä ja nyt” –konkretiaa, esimerkiksi olemassa olevien luovuutta edistävien hankkeiden selvittämistä, niiden toiminnan konkreettista tukemista ja luovuuden edistämistä sitä kautta. Toisaalta nähdään, ettei strategiatyössä saisi ”näperrellä” liikaa: erään ehdotuksen mukaan strategian tulisi käsitellä sateenvarjomaisesti järjestelyjä luovuuden edistämiseksi yhteiskunnassa ja hahmottaa eri toimijoiden rooleja luovuuden edistämisessä, kehittää siten luovuuden toimintakenttää sekä määritellä keskeiset tavoitteet luovuuden mahdollistamiseksi pitkällä aikavälillä. Kyse on myös siitä, miten strategiatyö onnistuu legitimoimaan itsensä ja millaiseksi sen suhde muihin olemassa oleviin toimintoihin muodostuu. Yleisimmin strategialta joka tapauksessa odotetaan konkreettisia

ehdotuksia sen käsittelemillä aloilla ja tarvittaessa vastaavia vaikutuksia esimerkiksi suhteessa lainsäädäntöön tai muihin yhteiskunnallisiin rakenteisiin. Muutamassa lausunnossa epäillään projektimuotoisen tai hanke pohjaisen toimintatavan toimivuutta tai kestävyyttä pidemmällä aikavälillä luovuuden edellytysten turvaamisessa.

Luovuuksstrategian vaiheistaminen ja työskentely - ehdotukset

1.

Melkein kaikissa lausunnoissa strategiatyön vaiheistamista pidetään hyvänä ratkaisuna muutenkin erilaiseen valtionhallinnon prosessiin. Työryhmätyöskentely ”sykkivän organisoitumisen” periaatteen mukaan nähdään sopivana luovuuden moninaisten ilmenemismuotojen tarkasteluun. Toisaalta työryhmätyöskentelyn vaiheistus, siirtymät ja palaamiset työryhmien välillä ovat aiheuttaneet joissakin kommentoijissa myös epäselvyyttä: missä kolmesta vaiheesta ollaan oikean strategiatyön parissa, mikä työryhmistä pitää ”luovuuden lankoja käsissään”?

Samoin eräässä lausunnoista ehdotettua, vaiheistettua työskentelyä pidetään organisatorisesti liian raskaana ja moniportaisena, jolloin eri sektoreiden yhteistyö varsinaisten toimijoiden, ”kentän” kanssa ei muodostu riittävän keskeiseksi (ks. alla).

2. & 3.

Lausunnoissa ensimmäisen työryhmän koostumus ja työ nähdään hyvin merkittäviksi kysymyksiksi. Erityisesti liittyen näkemyksiin Luovuuskertomuksessa esitetyn ehdotuksen ja luovuuden käsittelyn yleisyydestä työryhmän jäsenten valintaa pidetään lähes kriittisenä kysymyksenä: ensimmäisen työryhmän on päätettävä mihin suuntaan työtä lähdetään viemään. Voidaan siis sanoa, että työryhmä näyttää yhtenä strategiatyön kanssa ja työryhmän valinta on samalla valintaa tiettyjen toimi – ja hallinnonalojen välillä.

Työryhmän rooli korostuukin joidenkin kommentoijien mukaan liikaa ja tähän liittyen eräässä lausunnossa esitetään, että toimeksiannon ehdotuksista tulisi poistaa suorat viittaukset työryhmään ja pohtia pikemminkin minkälaiseksi työryhmän rooli muodostuu ja minkälainen on sen suhde muihin toimijoihin. Työryhmän roolia tulee lausuntojen mukaan pohtia tarkemmin: onko se prosessin fasilitoija, tukija, ohjaaja, sisällön varmistaja vai vastuussa koko prosessista? Eräänä ratkaisuna ensimmäisen vaiheen työryhmän nimeämisen problematiikkaan voidaan pitää eräässä lausunnossa esiin tullutta ehdotusta jossa alkuperäinen, valmisteleva työryhmä jatkaisi työtä myös

osana varsinaista prosessia, täydennettynä eri tahoilla toimivilla yhteyshenkilöillä ja taustaorganisaatioilla.

Luovuuskertomuksen valmistelutavassa annetussa ehdotuksessa pidetään erittäin tärkeänä yhteishallintaperiaatteen esiin nostamista, vaikka sen onnistumista käytännössä joissakin lausunnoissa myös epäillään. Kuka ja kuinka yhteishallintaa toteutetaan, ketkä tulevat kuulumaan hankkeen johtoryhmään, kuinka muut osallistujat sitoutetaan? Lausunnoissa korostetaan sektorirajoja rikkovaa, poikkitieteellistä työskentelyä, eri hallinnon ja elämäalueiden yhteistyötä sekä valtakunnallisten, alueellisten ja paikallisten toimijoiden osallistumista. Kuten on jo mainittu, korostetaan lausunnoissa nimenomaan alueellisten toimijoiden kanssa toteutettavaa yhteistyötä Luovuuskertomusta painokkaammin ja käytännöllisemmin. Käytännössä edelliset tarkoittavat samojen periaatteiden huomioimista työryhmän ja sihteeristön kokoonpanossa, myös tärkeänä erilaisuutena sekä toiminnan kohderyhmien edustuksena. Useissa lausunnoissa korostetaan myös, että strategian jalkauttajien ja toimenpiteiden toteuttajien on oltava mukana valmistelussa alusta alkaen.

Suhde muihin toimijoihin on lausuntojen perusteella vaiheistetun strategiaproessin keskeisin ja haastavin kysymys sekä periaatteellisella tasolla että suhteessa kaikkiin strategiatyön vaiheisiin ja etenkin työryhmiin. Miten työnjako toteutetaan, jotta strategialla on oikeita, konkreettisia vaikutuksia yhteiskuntaan? Eräässä lausunnossa ehdotetaan työskentelyn jakamista useammalle tasolle. Tällöin hallitusohjelman edellyttämällä valtakunnallisella tasolla laadittaisiin strategian laajat linjat sekä makrotason toimenpiteet ja paikallisella tasolla toteutettaisiin konkreettista luovaa ajattelua sekä käynnistettäisiin luovuuden mahdollistamiseen tähtääviä prosesseja. Kysymys on siis jälleen siitä, missä määrin strategiaryhmä tulee toimimaan itse prosessien käynnistäjänä ja esimerkiksi selvitysten laatijana, missä määrin tehtävä jalkautetaan ja tietoja kerätään olemassa olevien aktiviteettien pohjalta, missä strategian sisältö luodaan

Ensimmäisen vaiheen työryhmän odotetaan täsmentävän, mitä se luovuudella tarkoittaa ja mitkä ovat keskeisimpiä kehityssuuntia. Työtavoiksi täsmentämisessä ehdotetaan selvityksiä esimerkiksi tehdystä kansallisesta ja kansainvälisestä luovuustutkimuksesta sekä kansainvälisistä luovuusstrategioista sekä keskusteluprosessien käynnistämistä. Lausunnoissa esitetyt näkemykset tarpeesta selvittää tarkemmin työn suhde olemassa oleviin aktiviteetteihin tai sen jalkauttajien välittömään sitouttamiseen voidaan tulkita tarpeeksi asemoida strategia selkeämmin yhteiskuntaan.

Mitä muihin, olemassa oleviin hankkeisiin tulee, keskeisenä nähdään huomion kiinnittäminen poikkihallinnollisesti ja –sektoraalisesti myös niihin aktiviteetteihin, joissa ei välttämättä lähtökohtaisesti kehitetä luovuutta sinänsä, mutta jotka yhtä kaikki vaikuttavat luovuuden edellytyksiin.

Työryhmän asettaminen

- työryhmän ja sihteeristön asettaminen erittäin keskeinen osa prosessia
- erilaisuuden ja moninaisuuden varmistaminen työryhmän kokoonpanossa
- käytännön toimijoiden (jalkauntajat) sekä toimenpiteiden kohderyhmien näkökulmat ja edustajat mukaan strategian valmisteluun
- poikkitieteellisyys, poikkihallinnollisuus, poikkisektoraalisuus valmistelussa
- alueellinen ja/tai paikallinen näkökulma ja edustus valmistelussa
-

Strategiatyön asemoiminen yhteiskuntaan

- työnjako ja sitouttaminen: valtakunnallinen, alueellinen, paikallinen taso; yhteishallintaperiaatteen varmistaminen; suhde muihin käynnissä oleviin prosesseihin
- mediasuhteiden luominen
- keskusteluprosessien järjestäminen laajan kansalaisverkoston luomiseksi luovuuden taakse
- laaja yhteydenpito olemassa oleviin aktiviteetteihin – yhteydenpidon käytäntöjen ja seurausten konkretisoiminen
-

Suuntien selvittämiseksi/valmistelemaa työtä

- suhteen tarkempi selvittäminen muihin strategioihin ja ohjelmiin sekä niiden seurantaan ja jatkotyöhön: mitä paikkaa luovuusstrategia täyttää?
- perehtyminen luovuudesta toteutettuun suomalaiseen ja kansainväliseen tutkimukseen: miten laajaa aihetta on lähestytty (innovaatiot, kulttuuri, opetus jne.)
- kansainvälisiin vastaaviin strategioihin perehtyminen
- luovuuden toteutumisen institutionaalisten ja muiden esteiden tunnistaminen
- suomalaisen yhteiskunnan SWOT-analyysi keskeisten kehittämisen osa-alueiden identifioimiseksi
- keskusteluprosessit tärkeiden suuntien löytämiseksi
-

4.

Esiselvitysten laatimista luovuuden toteutumisen sokeista pisteistä pidetään siis hyvänä ehdotuksena, kunhan suuntia ja tarpeita vielä täsmennetään.

5.

Kuten edellä on mainittu, ehdotettuja keskustelu – tai työprosesseja pidetään lausunnoissa hyvin keskeisenä ja tärkeänä osana strategiatyötä, sekä toimijoiden sitouttamiseksi että ”luovuussanomien” eteenpäin viemiseksi ja strategiatyön vakuuttavan esiintulon varmistamiseksi. Lisäksi nähdään, että näissä prosesseissa on mahdollista paikantaa tarkemmin ja edelleen luovuuden edistämisen keskeisiä suuntia.

6.

Oikeastaan kaikissa (yhtä, kahta lukuun ottamatta) lausunnoissa, joissa otetaan kantaa ajatukseen strategian tavoitteista koostettavan dvd-levyn luomisesta, asiaan suhtaudutaan varauksella tai jopa negatiivisesti. Dvd:tä pidetään lausunnoissa riittämättömänä viestintävälineenä ja liian staattisena viestimisen keinona, ja sellaisenaan sen ei katsota vastaavan luovuuden käsitteen liikkuvuutta ja monitahoisuutta. Tässä mielessä esimerkiksi internetiä pidetään aktiivisempänä vaihtoehtona. Ylipäänsä sitoutumisen määriteltyyn välineellisyyteen ei katsota tuovan asialle riittävää lisäarvoa. Lisäksi eräässä lausunnossa ehdotettiin dvd-levyn valmistamiseen budjetoitujen rahojen allokoimista pikemminkin vaikkapa olemassa olevien luovuutta edistävien hankkeiden tukemiseen.

7. – 10.

Strategiaprosessin myöhempiin vaiheisiin lausunnoissa ei kiinnitetä Luovuuskertomusta enempää huomiota; lukuun ottamatta jo mainittua myönteistä näkemystä työryhmätyöskentelyn vaiheistamisesta sekä sykkivän organisoitumisen periaatteesta, tai hienoista epäselvyyttä siitä, missä kolmesta vaiheesta ollaan varsinaisen strategiatyön parissa. Yhtä lailla ensimmäisen työryhmän tehtäväksi kuin koko luovuustyöhön liittyen muutamissa lausunnoissa nostetaan kuitenkin esiin tarve strategian valmistelun sekä lopullisen strategian toimeenpanon arvioinnin kriteereiden ja välineiden laatimiseksi. Tämä työ tulisi siis aloittaa välittömästi.

Strategiatyötä odotetaan myös kestäviä vaikutuksia, eli tämän varmistaminen nähdään kaikkien työryhmien haasteena.

Vaiheistus ja rahoitus

Työn vaiheistukseen ja rahoitukseen ei lausunnoissa varsinaisesti kiinnitetä huomiota muuten kuin yllä mainitun dvd-kehyskertomuksen osalta. Ainakin osittain tähän kuitenkin liittynee esitetty arvio ehdotuksen alimitoitetusta koosta ja painoarvosta koko maan kattavaksi luovuusstrategiaksi.

Suhteessa hankkeen rahoitukseen joissakin lausunnoissa esitetään varojen välittämistä olemassa oleviin aktiviteettien tukemiseen, esimerkiksi erilaisten projektien, organisaatioiden ja verkostojen toiminnan vakiinnuttamiseen.

Koonti: esiin nousseita keskeisiä kysymyksiä

- Luovuuden tarkempi määrittelemineen; mihin suuntaan ja minkä alojen kautta työtä lähdetään viemään eteenpäin → opetusministeriön toimiala, muut alat
- Koko maan kattavuuden ja alueellisen näkökulman varmistaminen
- Työnjako toimijoiden kesken: metataso, toiminnan taso, jalkauntajat
- Työryhmän (ja sihteeristön) koostumus ja rooli
- Yhteishallintaperiaatteen organisoiminen
- Suhde meneillään oleviin aktiviteetteihin – mitä paikkaa täytetään; konkreettinen yhteydenpito ja yhteistyö

LIITE I

Luovuusstrategiaehdotuksen kommentteissa nimetyt yhteyshenkilöt/ehdokkaat työryhmään taustayhteisöineen

Aerojax, luovuuspartion perustajajäsen Esa Jaaksi p. (09) 802 5525/0400 105051

Cupore/Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö, suunnittelija FM, YTM Anna Kanerva p. (09) 774 60411 s-posti anna.kanerva@cupore.fi (sihteeristö)

Espoon kaupunki, sivistystoimenjohtaja Kristina Wikberg p. (09) 816 52200

Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia, kehittämisspäällikkö Päivi Sutinen p. 09 310 80521, s-posti paivi.sutinen@stadia.fi

Helsingin yliopisto (henkilöiltä ei kysytty suostumusta), professori Timo Airaksinen (käytännöllinen filosofia)/dosentti ;Marja Häyrinen-Alestalo (tieteen- ja teknologiantutkimus, tieteen sosiologia)/VTT Anu Kantola (viestintä, kansalaisyhteiskunta)

Hämeen ammattikorkeakoulu, yliopettaja Merja Saarela/yliopettaja Timo Sinivuori

Hämeen osaamiskeskusohjelma, ohjelmajohtaja Riikka Rahikainen p. 040 896 6343, s-posti riikka.rahikainen@teknologiakeskus.com

Kansalais- ja työväenopistojen liitto KTOL, toiminnanjohtaja Heljä Nurmela p. 6122 4330/040 741 0641 s-posti helja.nurmela@ktol.fi

Kauppa – ja teollisuusministeriö, osastopäällikkö Timo Kekkonen

Keski-Suomen liitto, luovan foorumin kutoja FK Raija Partanen

Keski-Suomen taidetoimikunta, puheenjohtaja Eila Tiainen

Kopiosto, toimitusjohtaja Pekka Rislakki/johtaja Jukka-Pekka Timonen

Koulutuksen tutkimuslaitos/Jyväskylän yliopisto, erikoistutkijat Eeva Kallio/Leena Lestinen /Anneli Sarja

Kuopion kulttuuripalvelukeskus (kulttuuritoimi), opetusneuvos Savonia-AMK Eija Vähälä

Kuvataideopettajaliitto ry, toiminnanjohtaja Erja Väyrynen p. (09) 278 5847

Käsi – ja taideteollisuusliitto Taito ry, toiminnanjohtaja Marketta Luutonen

Liikenne – ja viestintäministeriö, hallintojohtaja Seija Petrowin seuraaja/tutkimusyksikön päällikkö Martti Mäkelä

Luovuus ja kulttuurikasvatus – hanke, asiantuntija Riitta Tikkanen p. 050 384 3450 s-posti riitta.tikkanen@pp2.inet.fi

Länsi-Suomen lääninhallitus, sivistystoimentarkastaja Satu-Marja Hassi p. 0205174213, s-posti satu-marja.hassi@lslh.intermin.fi

Metsäkartano, toiminnanjohtaja Riitta El-Nemr p. (017) 688 2250/050 5563 425 s-posti riitta.el-nemr@metsakartano.com

Mikkelin ammattikorkeakoulu, rehtori Erkki Karppanen/vs, koulutusalojohtaja Taru Särkkä, kulttuurin ja nuorisotyön koulutusohjelma

Museovirasto, koordinaattori Mirva Mattila p. (09) 4050 9369 s-posti mirva.mattila@nba.fi/
koordinaattori Ulla Salmela p. (09) 4050 9371 s-posti ulla.salmela@nba.fi

Opetushallitus, edustaja

Oulun kaupunki, Oulun taidemuseon johtaja Taina Myllyharju

Oulun yliopiston Kajaanin yliopistokeskus, Kajaanin opettajakoulutusyksikkö, johtaja, professori
Juhani Suortti/amanuenssi Anja Hongisto

Pirkanmaan taidetoimikunta, kansan – ja maailmanmusiikin läänintaiteilija Henna Leisiö p. 040 704
4140 s-posti henna.leisio@lslh.intermin.fi

Satakunnan taidetoimikunta, puheenjohtaja Liisa Nummelin/pääsihteeri Pasi Toivanen

Sosiaali – ja terveysministeriö, Hannu Jokiluoma (Työsuojeluosasto)

Stakes, tutkimusprofessori Marjatta Bardy/tutkimusprofessori Jan Ekberg

Suomen Elokuvasäätiö, tuotantoneuvoja Miia Haavisto

Suomen kirjailijaliito, kirjailija Jyrki Kiiskinen

Suomen kuntaliitto, erityisasiantuntija Ditte Stürmer

Suomen Kuvataidejärjestöjen Liitto ry, pääsihteeri Harri Hirvonen

Suomen Liikunta ja Urheilu, hankejohtaja Pertti Alaja (Tervehdys –hanke)

Suomen mielenterveysseura, puheenjohtaja Jussi Huttunen/toiminnanjohtaja Pirkko Lahti

Taiteen keskustoimikunta, puheenjohtaja Hannu Saha/pääsihteeri Jarmo Malkavaara

Tampereen teknillinen yliopisto, Tero Laaksonen/Ilmari Lahdelma (arkkitehtuuri?)

Tekes, teknologia-asiantuntija Janne Viemerö p. 010 521 5848

Teollisuus ja työnantajat, Tarmo Korpela/Kari Purhonen

Teosto/Suomalaisen musiikin tiedotuskeskus Fimic, toiminnanjohtaja Kai Amberla

Työministeriö, johtaja Matti Salmenperä

Työterveyslaitos, tutkimusylilääkäri Kiti Müller

Työväen sivistysliitto TSL ry, kouluttaja YTM Päivi Vartiainen-Ora p. (03) 570 9025/kouluttaja,
sosiaalipsykologi YTM Pirjo Kuitunen p. (03) 389 0543

Uudenmaan liitto, matkailu – ja kulttuurisihteeri, kulttuurituottaja amk Tarja Hailia

Vaasan yliopisto, markkinoinnin professori Martti Laaksonen p. (06) 324 8286/050 599 0286 s-posti martti.laaksonen@uwasa.fi

Valtion taidemuseo, ylijohtaja Tuula Arkio

Valtiovarainministeriö, johdon asiantuntija Seppo Määttä p. (09) 16001 33129

Vapaan sivistystyön yhteisjärjestö, rehtori Martti Markkanen (Kansalais – ja työväenopistojen liitto) p. 0500 732 627 s-posti Martti.Markkanen@lpkky.fi , varalla opintojohtaja Jaakko Rantala (Sivistysliitto Kansalaisfoorumi) p. (09) 5840 6251 s-posti jaakko.rantala@kansalaisfoorumi.net

Varsinais-Suomen liitto, maakuntainsinööri Tapio Tuhkanen s-posti www.tapio.tuhkanen@varsinais-suomi.fi

Varsinais-Suomen taidetoimikunta, pääsihteeri Maria Merikanto s-posti maria.merikanto@lslh.intermin.fi , aluepäällikkö Olli Hietanen (tulevaisuuden tutkimuskeskus) s-posti olli.hietanen@tukkk.fi , projektipäällikkö Kari J. Kettula (Turun kansainväliset kirjamesut) s-posti kari.kettula@turunmessukeskus.fi , projektipäällikkö Tuulikki Karjalainen (Kuhmon kamarimusiikin osaamiskeskus), taetteripedagogi Heli Aaltonen (lastenkulttuuri) s-posti heli.h.aaltonen@turkuamk.fi , elokuvaohjaaja noora Männistö s-posti noora.mannisto@nic.fi , elokuvaohjaaja Tarja Lapila s-posti kaukonpyoli@kolumbus.fi , tanssin tohtori Kai Lehikoinen s-posti kailehikoinen@hotmail.com , lehtori, kirjailija Riku Korhonen s-posti riku.korhonen@utu.fi (TY, luovan kirjoittamisen oppiaine), FL henri Terho s.posti henri.terho@utu.fi (TY, kulttuurihistoria), Pianoauran yhdistyksen pj yliopettaja Jukka Juvonen, Turun konservatorion intendentti Emilie Gardberg

LIITE II

Hankkeita/luovuuskonteksteja eri tahojen mukaan

Culminatum

Helsingin seudun innovaatiostrategia

Helsingin kaupungin kulttuuriteollisuustyöryhmä

Ehdotus kulttuurialojen kasvuohjelmaksi

Elinkeinoelämän valtuuskunta

Business & Culture –forum

Elinkeinoelämän tutkimuslaitos (Pekka Ylä-Anttila)

Muotoilu 2010 –ohjelma

Itä-Suomen lääninhallitus

Savon korkeanteknologian säätiö

Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Keski-Suomen luova toimialatyö (erit. liiketoimintaosaamisen osahanke)

Kajaanin yliopistokeskus (Oulun yliopisto)

Kainuun maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelma TOTSU 2004-2005

Kainuun osaamiskeskusohjelma

Kajaanin kaupunkiseudun aluekeskusohjelma

Keski-Suomen liitto/ Keski-Suomen taidetoimikunta

Keski-Suomen luova toimialatyö (erit. luovan foorumin osahanke)

Länsi-Suomen lääninhallitus

Erilaisia kulttuuri ja kasvatusprojekteja ympäri Länsi-Suomen läänin aluetta:
pajamäen talomuseon kannatusyhdistyksen Pajamäkiprojekti

Kokkolan talvitanssit -projekti

Framtidsminnen projekt, Österbottens museum

Lasten ja nuorten kuva – ja esittävän taiteen yhdistys ry, Näyttämö pegasos

Etelä-Pohjanmaan kulttuurin kehittämiskeskushanke Trissa

Etelä-Pohjanmaan kansanmusiikin osajat –hanke Kyläpelimannit

Jyväskylän Kulttuuriaitta, lasten ja nuorten kulttuurikeskus

Käpälä –hanke, käsityöperinteen esittely ja dokumentointi

Pirkkanen, Pirkanmaan seutukuntien lasten kulttuurihanke

Tampereen TAITE -projekti

Porin lastenkulttuurikeskus

Pyhäjärvisseudun museopäivät –hanke

Monikulttuurinen musiikkikasvatus –hanke

Crusell -viikko

Liikenne – ja viestintäministeriö

Sisäiset prosessit, henkilöstön osaaminen ja organisaation kehittäminen
Tutkimus – ja kehittämistoiminta

Mikkelin ammattikorkeakoulu

KUVE – Kulttuurista vetovoimaa –kokonaisuus:
HAKKU – Hyvinvointia ja kuntoa kulttuurista
Etelä-Savon residenssiverkosto
Tekstejä tuotantoon – Kirjoittajakoulutuksen kehittämishanke
Luovien – luovuuden vieminen käytännön innovaatiotoimintaan
Kulttuuriyrittäjyyden oppimisympäristö
Etelä-Savon kulttuuriportaali

Museovirasto

ACCU – Access to Cultural Heritage: Policies of Presentation and Use (kulttuuriperinnön saavutettavuus, moniaanimainen näkökulma kulttuuriperintöön)
Kompetasutvikling for medarbeidere i kulturinstitusjoner – omstilling til et flerkulturelt sumfunn – muistiorganisaatioiden pohjoismainen koulutushanke (edistää kulttuurialan työntekijöiden toimimista kulttuurisesti monimuotoisessa yhteiskunnassa)
Suomen Tammi –kulttuuriperintöopetuksen kehittämisprojekti

Opetushallitus

Luovuus ja kulttuurikasvatus –projekti

Opetusministeriö

Luovuus ja kulttuuri –kärkihanke
TAO
Lastenkulttuuripoliittinen ohjelma
Lastenkulttuurikeskusten verkosto Taikalamppu

Oulun kaupunki

POEM – Pohjoinen elokuva – ja mediakeskus

Sitra

Tietointensiivinen työ -käsrkiohjelma

Stakes

Terveyttä kulttuurista -verkosto

Suomen akatemia

Teollisen muotoilun tutkimusohjelma (2003-2006)
Sosiaalinen pääoma ja luottamusverkosto
Taiteen ja tutkimuksen vuorovaikutus

Suomen liikunta ja urheilu

Tervehdys - SLU:n ja kuntien yhteinen hanke kuntalaisten hyvinvoinnin kartuttamiseksi
Hyvä Seura –hanke – liikunnan ja urheilun seuratoiminnan kehittäminen ja verkostoiminen
Urheilujohdon huippukohtaamiset jäsenjärjestöjen puheen – ja toiminnanjohtajille

Taiteen keskustoimikunta

Taiteen ja tutkimuksen vuorovaikutus (yhdessä Suomen Akatemian kanssa)

Tampereen teknillinen yliopisto

Virtuaaliyliopisto -hanke

Tekes

Muoto 2005

Työministeriö

Tykes – Työelämän tuttavuuden ja laadun kehittäminen

Työelämälähtöisen luovuuden tuottavuusstrategia

Työterveyslaitos

Ihminen ja tietotyö –toimintaohjelma

MUUTOS – Työelämän muutokset, joustot ja hyvinvointi työssä

Nuoret ja työ

Uudenmaan, Hämeen ja Kaakkois-Suomen taidetoimikunnat

Terveyttä kulttuurista –kulttuurifoorumi 2004

Uudenmaan liitto

Uudenmaan maakuntasuunnitelma

Uudenmaan osaamiskeskusohjelma 2003-2006

Valtionvarainministeriö

Luovuus kansallisen kilpailukyvyn kontekstissa

Julkisen sektorin tuottavuusohjelma

Varsinais-Suomen liitto /Lasten ja nuorten visioryhmä

Lasten ja nuorten visiot (lasten ja nuorten osallisuuden ja vaikutusmahdollisuuksien lisääminen)

Varsinais-Suomen taidetoimikunta

Erilaisia kulttuuriprojekteja toimialueella:

Varsinais-Suomi kirjallisuuden ykkösmaakunnaksi/ taidetoimikunta ja kirjalliset toimijat

Kulttuuri maaseudun kehittäjänä /Turun kauppakorkeakoulun tulevaisuuden tutkimuksen keskus,

taidetoimikunta ja suomen kulttuurirahaston paikallinen rahasto

Varsinais-Suomen tanssin aluekeskussuunnitelma

Luova pääoma paikallisyhteisössä

Lasten ja nuorten teatteri antaa mahdollisuudet luovuudelle

Pianoaura